

2. Імпорт агропродовольчої продукції та можливості його заміщення національним виробництвом / С. М. Кваша, В. І. Власов, Н. В. Кривенко, Б. В. Духницький. *Економіка АПК*. 2014. № 5. С. 11–20.

3. Сегеда С. А. Тенденції та структура імпорту аграрно-продовольчої продукції. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького*. 2019. № 4. С. 172–190.

ОСОБЛИВОСТІ ТА ЧИННИКИ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ АГРАРНО-ПРОДУКТОВОЮ ПРОДУКЦІЄЮ УКРАЇНИ

Сегеда С. А.^{1*}, Третяк І. В.^{2**}, Сегеда М. С.^{3***}

^{1,2}Донецький національний університет імені Василя Стуса,

³Приватна установа «Університет «Київська школа економіки»

* e-mail: s.seheda@donnu.edu.ua

** e-mail: i.tretiak@donnu.edu.ua

*** e-mail: seheda12@gmail.com

В організації зовнішньоекономічної діяльності спостерігається мінливість зовнішніх ринків, невизначеність місткості за недорозвиненості національного ринку, що необґрунтовано обмежується низьким рівнем платоспроможності більшої частини населення та сільськогосподарських товаровиробників малого і середнього бізнесу. Водночас активно проявляється протекціонізм розвинених країн світу щодо ефективного розвитку власного аграрно-продуктового виробництва, що зумовлює перевиробництво та насичення ринків у промислово розвинених країнах, нестабільність та падіння цін на світових ринках внаслідок зміни торговельних режимів (скасування преференцій) та структурних пріоритетів зовнішньоекономічної діяльності головних експортерів сировинних товарів [1, с. 15]. Суттєвий вплив на зовнішньоекономічну діяльність мають радикальний перегляд традиційних зовнішніх ринків збуту продукції вітчизняних товаровиробників, високий рівень відкритості національної економіки та геополітичний вибір курсу на євроінтеграцію, закріпленого в Угоді про асоціацію між Україною та ЄС [4]. Згідно з цим документом, є потреба у взаємоузгодженні нормативно-правової бази регулювання аграрної сфери, інноваційної модернізації АПК, у перегляді підходів до гарантування якості й безпеки продовольства, у наближенні вітчизняних практик господарювання до стандартів передового європейського досвіду [4, с. 132].

Сучасні економісти вважають, що «перспективність та необхідність нарощування обсягів експорту аграрно-продовольчих товарів зумовлена, по-перше, світовою демографічною ситуацією та проблемою продовольчої безпеки, а по-друге, необхідністю капіталізації суб'єктів агробізнесу» [2, с. 129].

Проте недорозвиненість соціально-економічних відносин у напрямі «держава – людина» зумовила в результаті відставання галузі тваринництва через відсутність новітніх інноваційних технологій і високу її трудомісткість; відставання ринкової інфраструктури, зокрема недостатні темпи введення в дію промислових

потужностей із глибокої переробки, доробки, довготривалого зберігання вирощеного врожаю, що відстають від приросту обсягів виробництва продукції; порушення рівноваги між розвитком галузей рослинництва і тваринництва, що обмежує біологічну переробку продукції рослинництва, а отже, призводить до її перевиробництва та недовиробництва тваринницької продукції. Це ж саме стосується виробництва й використання проміжної високобілкової продукції підприємств переробної промисловості. До того ж ця нерівновага поглиблюється, а масовий відтік із країни найбільш мобільної потужної робочої сили призводить до зменшення попиту на внутрішньому аграрнопродуктовому ринку, зменшуючи його місткість. Такими є «...негативні тенденції у структурі сільськогосподарського виробництва, небезпечні для економіки країни», – відзначає С. Поважнюк [3, с. 1–5]. Автор вважає, що «...негативні тенденції розвитку аграрного сектору полягають у його “латифундації”, посиленні спеціалізації на вирощуванні та експорті зерна, зростанні імпоротної залежності у матеріально-технічному забезпеченні» [3, с. 5]. Невдала трансформація структури сільськогосподарського виробництва зумовила сировинний характер експорту аграрно-продовольчої продукції, який експерти вважають основною причиною «фантастичного відставання» від розвинутих країн світу [7, с. 10]. Ми ж вважаємо, що це не причина відставання, а наслідок непродуманого господарювання, що призвело до безвідповідальності бізнес-структур перед суспільством і країною.

Стагнація розвитку галузей тваринництва, особливо скотарства і підгалузі молочного скотарства, зумовлена не тільки високою її трудомісткістю, а й занепадом кормовиробництва внаслідок зміни структури посівів сільськогосподарських культур. Це призвело до зменшення виробництва та недоспоживання м'яса і м'ясопродуктів, молока та молокопродуктів, що викликає потребу їх імпорту. Нині споживання у розрахунку на одну особу молока і молочних продуктів у перерахунку на молоко за досліджуваній період зменшилося на 1,4 кг і у 2018 р. становило 197,7 кг на особу, або 52,0 % від раціональної норми харчування.

Останніми роками простежуються стабільно низькі обсяги виробництва м'яса у живій вазі, теж у розрахунку на одну особу, що зумовлює незаповненість ємності внутрішнього ринку м'яса і м'ясопродуктів та спонукає до імпорту. Так, пропозиція м'яса та м'ясопродуктів у розрахунку на одну особу за 2000–2018 рр. хоча й зросла в 1,6 раза, проте становила лише 55,7 кг, але відносно рекомендованої норми споживання (80 кг) сягає лише 66,0 %, що потребує нарощувати обсяги [5, с. 41–42].

Нарощування обсягів споживання м'яса та м'ясопродуктів відбулося внаслідок збільшення імпорту, частка якого підвищилася у споживанні з 2,3 % до 10,6 %, хоча за роками спостерігаються суттєві відмінності [6, с. 75]. Частка експорту у відсотках до виробництва, порівняно з 2000 р., зросла з 9,8 % до 15,1 %,

що зумовлено зростаючим попитом на зовнішніх ринках. Водночас внутрішнє споживання м'яса і м'ясопродуктів не відповідає рекомендованим нормам і не є мотиватором нарощування виробництва.

Подальше нарощування поголів'я тварин, зокрема ВРХ, у тому числі корів, є важливим не тільки для зниження господарських і економічних ризиків, спричинених сировинним характером експорту, а й для забезпечення населення повноцінним збалансованим харчуванням, бути мотиваційним чинником розширення зовнішньоторговельної діяльності та джерелом збільшення валютних надходжень. Це може суттєво зменшити залежність країни від зовнішніх запозичень, а також скоротити витрати на імпорт продукції, виробництво якої доцільно зосередити в Україні.

Отже, основними соціально-економічними передумовами зовнішньоекономічної діяльності аграрно-продуктового виробництва є граничні межі географічного розміщення країни, багатство природно-кліматичних умов включно із землею, розвинений духовно й інтелектуально-трудоий потенціал.

Граничні межі географічного характеру потребують розвитку різнобічних зв'язків і відносин із сусідніми країнами (економічних, торговельних, культурних та ін.) та поглиблених знань щодо їх національних особливостей. Систематичні соціально-економічні зв'язки і відносини є джерелом взаємного збагачення та їх інтегрованості у багатьох напрямках розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ПОСИЛАНЬ

1. Імпорт агропродовольчої продукції та можливості його заміщення національним виробництвом / С. М. Кваша та ін. *Економіка АПК*. 2014. № 5. С. 11–21.
2. Карасьова Н. А. Глобалізаційні детермінанти експортоорієнтованого розвитку аграрного сектора України. *Міжнародна економічна політика*. 2014. № 1(20). С. 129–151.
3. Поважнюк С. Аграрна супер-країна чи ілюзія зростання. *Економічна правда*. 28.01.2019. С. 1/7–5/7.
4. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Закон України від 16.09.2014. № 1678-VII. *Відомості Верховної Ради*. 2014. № 40. Ст. 2021.
5. Сегеда С. А. Аграрно-продовольче забезпечення населення України. *Економіка АПК*. 2017. № 10. С. 40–48.
6. Сегеда С. А. Аграрно-продовольча продукція в товарній структурі зовнішньої торгівлі України. *Економіка АПК*. 2019. № 2. С. 73–83.
7. Следзь С., Садохін В. Хибна спеціалізація країни – це не фатум. *Дзеркало тижня*. 2018. № 13.